

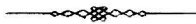
SVENSKA
 FORNMINNESFÖRENINGENS
 TIDSKRIFT.

FÖRSTA BANDET.

2:a häftet.

INNEHÅLL:

	Sid.
Svenska Fornminnesföreningens andra årsmöte i Örebro den 19—21 Juni 1871	91, 193
GRANLUND, V., Om husfliten i forntiden (med 1 träsnitt) 137	137
MANDELGREN, N. M., Om äldre spinnredskaper och spinn- sätt (med 1 träsnitt)	154
BERG, W., Visingsö som konungasäte (med en plankarta och en utsigt)	158
WIBERG, C. F., Något om de romerska handelsvägarne i norden	174
LINDAHL, P. J., Granskade runinskrifter (med 1 träsnitt) 179	179
Inglinge hög.	184
Ur Svenska Fornminnesföreningens handlingar	186

Om äldre spinnredskaper och spinsätt.

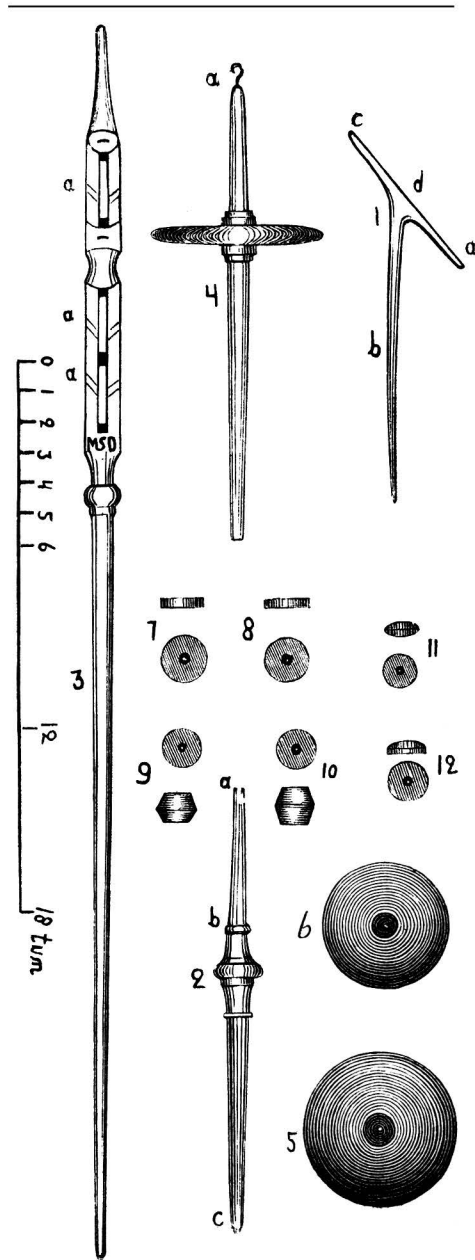
AF

N. M. Mandelgren.

Fig. 1 är en spinnkrok af en trädgren, 12 tum lång och $\frac{1}{4}$ tum tjock. Ullen, håret eller linet, som skall spinnas, lägges på ett bord eller bänk; derofvanpå lägges en passande tyngd, så att ämnet som skall förarbetas ligger stadigt under arbetet, derefter tages kroken i högra handen, och med venstra beredes af ullens, nöthåret eller linets passande ämne för trådens tjocklek, som fästes vid delen *a* å kroken; derefter låter man, genom en rörelse af handen, skaftet *d* löpa rundt omkring uti högra handen, så att tråden snos allt efter som den venstra bereder ämnet. När tråden blifvit så lång, att den besväras handens rörelse, lägges den öfver delen *c*, och under *a* fortsättes som förut, till dess att kring punkten *b* är lindadt likt ett nystan, då kroken bortläggges och en annan tages. Spinnaren har vanligen ett dussin kroker i beredskap. Detta sätt att spinna tråd till finare snören, tåg (rep) m. m. har jag funnit begagnadt uti *Skåne*, *Halland*, *Blekinge* och *Småland*. Det är det enklaste och troligen det äldsta.

Fig. 2 är en större spinnkäpp af trä, svarfvad af ett enda stycke, 14 tum lång $\frac{3}{8}$:dels tum i hvardera ändan och 1 tum på midten. Vid *a* är en krok eller ett i vinkel skuret hak, hvori tråden lägges under spinningen. Det lin som skall spinnas lindas på en käpp, fig. 3, mellan *a. a.*, hvarefter käppens nedre ända fästes uti libältet vid venstra sidan eller i en bänk, såsom detta ofta framställes uti våra gamla kyrkomålningar, t. ex. i Råda (Monuments Scandinaves, pl. XVI). Derefter utdrages trå-

dens ämne till den finlek man önskar, och fästes om en annan ten, fig. 2, vid punkten *d* samt upplägges vidare i en krok vid *a*; derefter fattas tenen vid *c* och rullas mellan fingrarna af högra handen, medan den venstra bereder linet till tråd. Tenen löper ganska länge efter hvarje gång den blifvit rullad mellan fingrarna, så att högra handen äfven kan bidra att bilda tråden. När tråden är tillräckligt snodd lindas den om tenen vid samma punkt fig. 2 *d*, och dermed fortfäres så länge tills tenen blir besvärlig att handtera, då en annan tages. Ett ex. af detta spinnredskap (fig. 2) har jag erhållit af en klockare uti Idre i Dalarne under en resa år 1869. Klockaren berättade att hans fader hade gjort det som fästmansgåfva på 1700-talet. Det är vid *a a a* försedt med sirater och med bokstäfverna M. S. D., samt har här 3:ne lösa stycken, hvilka skallra, när käppen sättes i rörelse. Dylika spinnredskap för lin har jag under en resa 1841 och 1842 sett begagnas uti

Italien, på spanska gränsen, i Frankrike, i Böhmen, synnerligen uti bergstrakterna, och i Sverige i Ydre härad i Östergötland 1846, i Wenjans och Skattunge socknar i Dalarna 1868, och uti Lillherdal i Herjedalen 1869, men här i Sverige endast af ålderstigna personer. I Köpenhamns antiqvariska museum finnes en liknande slända af brons, af grekiskt eller etrusiskt arbete.

Fig. 4 är en spinnsten af största slaget. Den har tillhört en skomakare, Måns Svensson i Wäsby socken, Skåne, hvilken dog 1818 och begagnades af honom att bereda becktråden med. Spinnstenen tillhör nu min samling. Skaftet är 15 tum långt $\frac{5}{8}$ tum tjockt, af björk, trissan 5 tum bred och 1 tum tjock af pockenholz. Vid *a* sitter en jernkrok, hvori tråden fästades.

Uppfinningen af spinnstenen tillhör vår äldsta historia. Detta synes otvivelaktigt om man jemförer de spinnenstrissor jag funnit, och hvilka antingen ännu begagnades eller för ej särdeles lång tid sedan voro i bruk, med dem som finnas uti de flesta antiqvariska samlingar, under namn af knappar, nåtsänken, m. m. De spinnenstrissor, af hvilka här lemnas några afbildningar, tje-nade till att öka spinnstens tyngd och derigenom gifva fart åt densamma vid kringrullningen. Först sedan det lyckades mig att finna de tillhörande spinnstenarne, har det varit möjligt att bestämma ändamålet med dessa trissor. Man antog förr att de dels voro knappar, dels nåtsänken.

Fig. 5 är en spinnenstrissa af bränd lera, 5 tum bred, 2 tum tjock, tillhörig hr C. Hammers samling i Stockholm, och funnen uti ett åkergräde nära *Berga* kyrka i Småland 1830. Den är lika bred som spinntrissan på fig. 4.

Fig. 6 är en mindre trissa af bränd lera befintlig i baron Gyllenstjernas samling på Krapperup i Skåne. Uti min samling finnes en af samma storlek, tillhörig en spinnsten, som inköptes i Herjedalen 1869, men är af furubark. Uti Nationalmuseum, äfvensom i andra samlingar, finnas en stor mängd exemplar af flera olika former.

Fig. 7 är profil och plan af en spinnenstrissa af lerskiffer, som inköptes uti Dalhems socken 1868. Den är $1\frac{1}{2}$ tum bred, $\frac{1}{2}$ tum tjock; å öfra sidan är ristadt årtalet 1786.

Fig. 8 är en dylik, af samma storlek och stenart, funnen 1866 under dikning å prestgårdens egor i Klefva socken, Westergötland.

Fig. 9 är en dylik spinttenstrissa af sandsten, tillhörig baron Kurcks samling på Tidön i Westmanland.

Fig. 10 är en afbildning af en dylik s. k. knapp, 1 tum bred $1\frac{1}{2}$ tum tjock, i samlingen på Krapperup, som innehöll icke mindre än 123 sådana stenar.

Fig. 11 är en afbildning — likasom de öfriga i förminskad skala — af en spinttenstrissa 1 tum bred, $\frac{1}{2}$ tum tjock, svarfvad af grön marmor och försedd med ornater samt blankpolerad, köpt på ett torg i Prag 1842, och tillhörig min samling.

Fig. 12 är en spinttenstrissa af ben, $1\frac{1}{2}$ tum bred, $\frac{1}{2}$ tum tjock, försedd med ornater och årtalet 1741, samt bokstäfverna M. S. D., inköpt i Idre i Dalarne. Jag har dessutom erhållit två dylika bentrissor i Jemtland. I grefve Hamiltons samling på Hedensberga i Westmanland finnes 2:ne dylika af ben, fuuna i jorden, försedda med stjernlika prydnader.
